

KAPRONCZAY KATALIN*

Semmelweis Ignác (1818–1865) emlékezete Itáliában a XIX. század végén

Talán egyetlen magyar orvosi felfedezésnek sem volt olyan gyötrelmes az elfogadtatása, egyetlen magyar kutató sem szembesült annyi értetlenséggel és mellőzéssel, mint **Semmelweis Ignác**, a gyermekági láz kóroktanának felismerője. Közismert tény, hogy Semmelweisnek életében vajmi kevés elismerés jutott, viszont annál keservesebb küzdelmekben kellett szembeszállnia a heves támadásokkal, kíméletlen bírálatokkal.

Az orvostörténeti szakirodalom mára már feltárta azokat a jelentős fordulópontokat, amelyek a semmelweisi doktrína diadalát eredményezték. Ismeretes az a sajnálatos tény is, hogy még a hazai kortársak jelentős része is igyekezett megfélemleni róla, csupán az 1880-as évek közepétől kezdték ismét szóba hozni. „...amikor **Lister** tanítása is eljutott ide és a *carbolic spray* gőze elhomályosította még a vajúdo ágya tájékát is...” fogalmazta meg **Dirner Gusztáv**.

A nemzetközi szakirodalomban szintén az 1880-as években jelentek meg az első hiteles megemlékezések Semmelweisről. A hallgatást **Alfred Hegar** 1882-ben írott műve törte meg, kiemelkedett még **Heinrich Fritsch** 1884-ben kiadott elemző munkája. Az angolok mindvégig hűvös eleganciával igyekeztek magukat távol tartani a Lister-Semmelweis prioritási vitától. Kivételt csak **Charles Henry Felix Routh** jelentett, aki még a megbélyegző hazaáruló elnevezést is vállalva, nyíltan hangoztatta Semmelweis elsőségét. A francia szaklapok ugyan már az 1840-es évek végén beszámoltak a felfedezésről, mégis **Etienne Tarnier** tekintették az anyák megmentőjének és ezt dicsőítve, állítottak neki szobrot 1905-ben.

Olaszországban is több évtizedes hallgatás követte Semmelweis felfedezését. Arról nem tudunk, hogy voltak-e Semmelweisnek kapcsolatai az olasz kollégákkal, vagy hogy a kortársak közül bárki is reagált volna a semmelweisi tanokra. A szakirodalom tanúsága szerint az olaszoknál 1875 után terjedt el a gyakorlatban az eljárás. Azok a szülészek, nőgyógyászok, akik az 1880-as évektől Semmelweis szenvedélyes követőivé váltak, már egy következő generáció képviselői voltak, a nagy felfedezés idején még nem is éltek.

A század utolsó évtizedeiben Olaszországnak modern szemléletű szülészete és nőgyógyászata volt, mind a gyógyítás, mind pedig a szakorvos- és bábaképzés terén. A nagy hagyományokkal rendelkező olasz felsőoktatásban előkelő helyet foglalt el az orvosképzés: az 1859-ben életbe léptetett ún. Casati-törvénynek köszönhetően jelentős fejlődésnek indult a középszintű oktatás, töb-

* Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár, 1023 Budapest, Török u. 12.

bek között a bábaképzés is. Igen fontos szerepe és szakmai tekintélye volt az egyetemi klinikáknak és az idekapcsolódó képzésnek a korabeli Olaszországban. Azok a szülészek, akik őszinte tisztelői voltak Semmelweis életművének, valamennyien az ország különböző városaiban működő egyetemi klinikákon dolgoztak, részt vettek az oktatásban, következésképpen a hallgatókkal is megismertették Semmelweis nevét, munkásságát.

Giovanni Inverardi (1854–1809), **Alessandro Cuzzi** (1850–1895), **Ernesto Pestalozza** (1860–1934), **Luigi Maria Bossi** (1859–1919) és a leglelkesebb követő, **Arturo Guzzoni degli Ancarani** (1858–1927) nevét kell kiemelni.

Guzzoni számos egyetemi klinikán dolgozott és tanított, többek között Paviában, Novarában, Cagliariiban, Messinában, Sienában, Modenában. Paviában, Alessandro Cuzzi tanítványaként halott először a gyermekági láz kóroktanának felfedezéséről, Semmelweisről. Messinai elődje, Giovanni Inverardi professzor szintén alaposan tanulmányozta Semmelweis munkásságát és a gyakorlatban alkalmazta antiszeptikus eljárását. Guzzoni is érdeklődést tanúsított az orvostörténelmi kutatások iránt, több szüléset- és nőgyógyászattörténelmi műve látott napvilágot. 1886-ban, magántanári disszertációja téziseiként írta meg Semmelweisről szóló munkáját, amelynek első nyomtatott változata a „*Gazetta degli Ospedali*” c. lapban jelent meg.

„Az orvostörténelemben vannak felfedezések, amelyeket homály fed és vannak emberek, akiknek dicsőségére és tiszteletére az idő sokáig árnyékot borít. Ma is van egy olyan felfedező, akit igazságtalanul és túlságosan régen elfeledtek: Semmelweis Ignác Fülöp... Ki hallotta ezt a nevet az iskolában? Hányan vannak közülünk, akik talán először hallják említeni? Ő az az ember, akinek az orvosok és a betegek egyaránt le vannak kötelezve, akit a tudomány megújítójának, az emberiség jótévőjének nevezhetünk, Semmelweis” – kezdte írását Guzzoni.

Ezután számba vette mindazokat a Semmelweis kortársakat és az 1860–1880 között munkálkodó tudósokat, akik szüléset-történelmi vagy aszepszis-elméleti könyveikben egyetlen szóval sem említették Semmelweist és korszakos felfedezését. Több példát hozott fel arra is, amikor téves összefüggéseket állapítottak meg a felfedezéssel kapcsolatban. Az olasz szakirodalom elemzése során hasonló eredményre jutott: a legjelentősebb összefoglaló kiadványokban nem szerepelt Semmelweis neve, senki sem fordította le az Aetiológiát olaszra. Az első méltó és valóságos Semmelweis megemlékezést **Emilio Fazola** (–1892) firenzei professzor 1883-as közleményében találta Guzzoni. A félreismérésre és félremagyarázásra is számos példát tudott felhozni az olasz szaksajtóból.

A több évtizedes elhallgatás, majd a félreértések és félremagyarázások késztették Guzzonit arra, hogy Semmelweis tanait a maguk teljességében ismertesse és minden fórumot felhasználjon annak érdekében, hogy igazságot szolgáltasson a tudománytörténet-írásban Semmelweisnek a méltatlan mellőzés és a feledés évtizedei után.

„Tisztelet Semmelweisnek” – harsogta szenvedéllyel Guzzoni, majd így folytatta: „A harc, amelyet az élőkért vívott, folytatódott halála után is, de ma már talán befejeződött, hiszen már megkapta fáradozásaiért az őt megillető – bár késői – elismerést... Fontos, hogy a hallgatók megismerjék Semmelweis nevét, annak a nevét, aki a tudomány apostola, a szüléset világitó fénysugara és az emberiség igazi jótévője volt.” Elmondta, hogy nincs olyan ünnepi alkalom a klinika, illetve a bábaképző életében, amikor ne hangzana el Semmelweis neve.

A Semmelweisről szóló írás második kiadásában büszkén számolt be Guzzoni arról, hogy Cagliariiban a klinika fertőtlenítő terme – az ő javaslatára – Semmelweis nevét viseli és a klinika udvarán Semmelweis mellszobra áll. Messinában a bábaképző egyik előadótermét nevezték el Semmelweisről, az egyetem aulájában pedig kiállították Semmelweis portréját.

1892-ben a magyar orvosi kar és a budapesti kir. Orvosegyesület felhívására létrehozott nemzetközi bizottság azt a célt tűzte ki, hogy méltó emléket állítson Semmelweisnek. Az anyagi alapot nemzetközi gyűjtés útján kívánták biztosítani. A bizottság négy olasz tagja **Luigi Maria Bossi** (Genova), **Giovanni Calderini** (Parma), **Ercole Federico Gabbri** (Modena) és Guzzoni degli Ancarani volt, ő akkor éppen Messinában dolgozott.

A nagyszabású szobor- és emléktábla-avató ünnepségsorozatra 1906 szeptemberében került sor. A népes olasz delegációban Guzzoni több egyetem és tudományos társaság megbízásából volt

jelen, ami természetes volt, hiszen – ahogyan a cagliari egyetem rektora megfogalmazta – köztudomású volt Olaszországban, hogy Guzzoni „...nagy bámulója Semmelweisnek, s... több ízben adott nyilvánosan kifejezést ama nagy szellem iránti tiszteletének.” Guzzoni erre az ünnepi alkalomra önálló kis kötetként ismét megjelentette Semmelweisről szóló írását, a budapesti orvosi kar professzorainak, a szoboravató bizottságnak és „a gyermekágyi láz zseniális prófétájának” ajánlva.

Az olasz vendégek közül Pestalozza professzor emelkedett először szólásra, a beszámoló szerint „gyönyörűen csengő olasz nyelven” – mondta el köszöntőjét.

„Olaszország... egyetemein Semmelweis nevével kezdik meg az antiszepezsiz óriási jelentőségű tanának taglalását. A kortársak meg nem érdemelt közönyét, mely életének kínja, a lángelméjű apostol gonosz szelleme volt, ma általános tisztelet váltotta fel... Nem emlékszem tudományos munkára, amelynek olvasása mélyebb hatást gyakorolt volna reám, mint az, amelyben ő egy apostol igaz lelkesedésével ismertette a gyermekágyi láz aetiológiájára vonatkozó kutatásait.”

Guzzoni – kissé meglepő módon – latinul mondta el beszédét, amelyben háláját fejezte ki az ünnep rendezőinek, akik azáltal, hogy szobrot emeltek Semmelweisnek, az egész világ adósságát rótták le. A harmadik szónok – Bossi – Semmelweis magyarságát hangsúlyozta ki, amiért külön köszönet illeti meg, hiszen akkor is – és sajnos később is – többen elkövették azt a hibát, hogy osztráknak vagy németnek nevezték Semmelweist.

Az ünnepség befejező aktusaként vörös gránit emléktáblát lepleztek le Semmelweis Ignác Ap-ród utcai szülőházának bejárata felett. Ezen a helyszínen már kevesebben jelentek meg a külföldi vendégek közül, az olasz küldöttség azonban teljes létszámban elzarándokolt a kis tabáni épülethez.

Egy ünnepélyes alkalomkor természetes kötelesség, hogy a felszólalók a dicséret hangján emlékezzenek, az ünnepelt munkásságából az erényeket emeljék ki, azokat hangoztassák. Az udvarias szép szavak, szóvirágok, az olasz temperamentummal és hevülettel előadott szónoklatok háttéréből az őszinte tisztelet sejlett elő, hiszen ők valamennyien ténylegesen kutatták és népszerűsítették Semmelweis életművét. A magyar nép iránti rokonszenv, a történelmi kapcsolatokban gyökeredző tisztánlátás érződött Bossi professzor szavaiban, amikor így összegezte Semmelweis munkásságát:

„Egy új sebészeti korszak megteremtésénél tanúsított büszkesége, állhatatossága és félreismertsége teljesen megfelel a szép és gavallér magyar nép büszkeségének, állhatatosságának és félreismertségének szellemi, politikai és szociális téren.”

IRODALOM

1. Castiglioni, Arturo: Storia della medicina. Milano, Unitas, 1927. p. 836–840.
2. Guzzoni degli Ancarani, Arturo: L' Italia ostetrica. Catania, Di Mattei, 1902. p. 37–42., 87–97., 178–179., 235–255., 377–383., 393–397.
3. Guzzoni degli Ancarani, Arturo: Pro Semmelweis. Ed. seconda. Messina, Torcano, 1906.
4. Korbuly György: Semmelweis a kortársak feljegyzéseiben. Orvosképzés, 1940, 30, 4, p. 625–641.
5. Nemzetközi Semmelweis emlék Budapesten. Szerk.: Dirner Gusztáv. Budapest, Franklin, 1909. p. 30–33., 82–84., 99–103., 126–128., 134–135., 183–184., 262–264., 269–273.
6. Pazzini, Adalberto: Storia dell' arte sanitaria dalle origini a oggi. Roma, Ed. Minerva Medica, 1974. p. 1566–1567.
7. Pierro, Francesco: Un medico martire della bontà. Ignazio Filippo Semmelweis 1818–1865. Cirie, Capella, 1965.
8. Podach, Erich: Semmelweis tudománytörténeti helye. Orvostörténeti Közlemények, 43/1967, p. 53–65.
9. Premuda, Loris: Personaggi e vicende dell' ostetrica e della ginecologia nello studio, Padova. Padova, La Garangola, 1958, p. 14., 80–82., 76–78., 86.
10. Semmelweis Ignác klinikájának múltja és jelene. Szerk.: Papp Zoltán. Budapest. Semmelweis Ignác Alapítvány, 1996. p. 35–41.